

Implementačná agentúra Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR
Národný projekt Inštitút sociálnej ekonomiky

OBSTARÁVAJME SOCIÁLNE

VYHRADENIE PRÁVA ÚČASTI VO VEREJNOM
OBSTARÁVANÍ podľa § 36a a podľa § 108 ods. 2 Zákona
č. 343/2015 Z. z. o verejnom obstarávaní a o zmene
a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších
predpisov

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja
v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

www.esf.gov.sk www.employment.gov.sk www.ia.gov.sk

Verejní obstarávatelia¹ a obstarávatelia riadia významnú časť verejných zdrojov. Práve pre túto svoju významnosť sú verejní obstarávatelia dôležitým subjektom, ktorý môže prostredníctvom verejných zákaziek pomôcť riešiť niektoré problémy v environmentálnej a **sociálnej oblasti**.

V environmentálnej oblasti môžu verejní obstarávatelia ovplyvňovať dopyt, a tým aj ponuku produktov, ktoré majú menej zaťažujúci dopad na životné prostredie a zdravie ľudí.

V sociálnej oblasti môžu verejní obstarávatelia podporovať **pozitívny sociálny vplyv**, a to napĺňaním verejného záujmu alebo komunitného záujmu.

Za napĺňanie verejného záujmu môžeme považovať poskytovanie spoločensky prospešnej služby pre spoločnosť ako celok alebo pre neobmedzený okruh fyzických osôb, poskytovanie spoločensky prospešnej služby znevýhodneným osobám alebo zraniteľným osobám. Za poskytovanie spoločensky prospešnej služby môžeme považovať aj zabezpečovanie bývania, správy, údržby a obnovy bytového fondu.

Napĺňaním komunitného záujmu je poskytovanie spoločensky prospešnej služby pre skupinu osôb, ktorú je možné ohraničiť a identifikovať podľa územného, členského, záujmového alebo iného objektívneho kritéria.

V sociálnej ekonomike sa stretávame s pôsobením subjektov zameraných na pozitívny sociálny vplyv, ktorý je v ich podnikaní prvoradý a uprednostnený pred orientáciou na ekonomický zisk. V kontexte zákona o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch² sú týmito subjektmi registrované sociálne podniky, chránené pracoviská a chránené dielne, ktoré sa môžu uchádzať o verejné zákazky vyhlasované verejnými obstarávateľmi, a to za zvýhodnených podmienok. Dôvodom tohto zvýhodnenia oproti iným hospodárskym subjektom uchádzajúcim sa o verejné zákazky, je v prípade chránených pracovísk a chránených dielní častokrát ťažšia situácia, v ktorej sa nachádzajú, a to z dôvodu zamestnávania osôb so zdravotným postihnutím alebo inak znevýhodnených osôb³. Sociálne podniky sú zase nositeľmi sociálnych inovácií, čo môže prinášať väčšie riziko pri vyhľadávaní podnikateľských príležitostí. Zákon o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch berie do úvahy tieto okolnosti, a preto prináša zmenu k prístupu týchto subjektov ku verejným zákazkám.

Zákonom o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch bol novelizovaný zákon o verejnom obstarávaní, ktorý ukladá **verejným obstarávateľom** (v niektorých prípadoch) povinnosť použiť vo verejnom obstarávaní sociálne hľadisko v opise predmetu zákazky ako osobitnú

¹ Verejný obstarávateľ na účely Zákona č. 343/2015 Z. z. o verejnom obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov je: a) Slovenská republika zastúpená svojimi orgánmi, b) obec, c) vyšší územný celok, d) právnická osoba, ktorá spĺňa požiadavky podľa § 7 ods. 2 zákona o VO, e) združenie právnických osôb, ktorého členmi sú výlučne verejní obstarávatelia uvedení v písmenách a) až d).

Osoba podľa § 8 zákona o verejnom obstarávaní postupuje vo verejnom obstarávaní ako verejný obstarávateľ, ktorý jej poskytol viac ako 50 % finančných prostriedkov na dodanie tovaru, na uskutočnenie stavebných prác a na poskytnutie služieb, z uvedeného dôvodu v ďalšom texte bude osoba podľa § 8 zákona o verejnom obstarávaní zahrnutá v pojme „verejný obstarávateľ“, s výnimkou prípadov, ak sa ustanovenie zákona o verejnom obstarávaní týka výslovne iba verejných obstarávateľov.

² Zákon č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

³ Napr. podľa § 2 ods. 5 a 6 zákona č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

podmienku plnenia zmluvy alebo ako kritérium na vyhodnotenie ponúk. Túto povinnosť si môžu verejní obstarávatelia splniť aj **formou vyhradenej zákazky**.

Podľa bodu 36 preambuly smernice Európskeho parlamentu a rady 2014/24/EÚ z 26. februára 2014 o verejnom obstarávaní a o zrušení smernice 2004/18/ES „zamestnanie a povolanie prispievajú k začleneniu do spoločnosti a sú kľúčovými prvkami pri zabezpečovaní rovnakých príležitostí pre všetkých. V tejto súvislosti môžu zohrávať významnú úlohu chránené dielne. To isté platí v prípade iných sociálnych podnikov, ktorých hlavným cieľom je podporovať sociálne a profesionálne začlenenie alebo opätovné začlenenie osôb so zdravotným postihnutím a znevýhodnených osôb, akými sú nezamestnaní, osoby patriace k znevýhodneným menšinám alebo inak sociálne marginalizovaným skupinám. Takéto dielne alebo sociálne podniky však nemusia byť schopné získať zákazky za normálnych podmienok súťaže. Z toho dôvodu je vhodné ustanoviť, aby členské štáty takýmto dielňam alebo sociálnym podnikom mohli vyhradiť právo zúčastňovať sa na postupe zadávania verejných zákaziek alebo niektorých ich častí alebo vyhradiť plnenie zákaziek v rámci programov chránených pracovných miest“.

Ako môže verejný obstarávateľ vyhradiť účasť vo verejnom obstarávaní

Povinnosť použiť sociálne hľadisko pre verejných obstarávateľov a obstarávateľov je ustanovená v § 10 ods. 7 zákona o verejnom obstarávaní⁴. Verejný obstarávateľ a obstarávateľ je v kalendárnom roku, v ktorom začal alebo realizoval najmenej desať verejných obstarávaní - okrem zákaziek s nízkou hodnotou, povinný najmenej v 6 % (matematicky sa zaokrúhľuje na celé číslo) z týchto verejných obstarávaní použiť sociálne hľadisko v opise predmetu zákazky ako osobitnú podmienku plnenia zmluvy alebo ako kritérium na vyhodnotenie ponúk. Na osoby podľa § 8 zákona o verejnom obstarávaní sa povinnosť použiť sociálne hľadisko nevzťahuje.

Do rozsahu 6 % sa započíta aj verejné obstarávanie realizované formou vyhradenej zákazky.

Verejný obstarávateľ musí verejné obstarávanie, ktoré sa počíta do limitu 6 % zrealizovať.

Verejné obstarávanie, ktoré bolo začaté v jednom a dokončené v inom kalendárnom roku, sa započítava len do jedného z týchto rokov.

Nadlimitné zákazky

Verejný obstarávateľ môže vyhradiť právo účasti vo verejnom obstarávaní len pre registrované integračné sociálne podniky, chránené dielne, fyzické osoby so zdravotným postihnutím, ktoré prevádzkujú alebo vykonávajú samostatnú zárobkovú činnosť na chránenom pracovisku, alebo môžu vyhradiť realizáciu zákazky v rámci programov chránených pracovných miest. V takom prípade sa verejného obstarávania môžu zúčastniť len subjekty, ktoré majú štatút registrovaného sociálneho podniku (podľa druhu: integračný sociálny podnik), priznané postavenie chránenej dielne, chráneného pracoviska, chránených pracovných miest, t. j. iné subjekty sa nemôžu zapojiť do verejného obstarávania.

⁴ Zákon č. 343/2015 Z. z. o verejnom obstarávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Ak sa uplatňuje výhrada práva účasti vo verejnom obstarávaní, uvedie sa to v **Oznámení o vyhlásení verejného obstarávania**⁵.

III.1.5) Informácie o vyhradených zákazkách (ak je to uplatniteľné)

Zákazka je vyhradená pre chránené pracovné dielne a hospodárske subjekty, ktorých hlavným cieľom je sociálna a profesionálna integrácia postihnutých alebo znevýhodnených osôb

Áno ▼

Uskutočnenie zákazky je vyhradené pre rámcové programy chránených pracovných miest

Áno ▼

V oddiele VI. Doplnkové informácie v časti VI.3) Dopĺňujúce informácie Oznámenia o vyhlásení verejného obstarávania verejný obstarávateľ môže uviesť informáciu o použití sociálneho hľadiska.

Znenie § 36a zákona o verejnom obstarávaní

§ 36a Vyhradené zákazky

(1) Verejný obstarávateľ a obstarávateľ môžu vyhradiť právo účasti vo verejnom obstarávaní len pre registrované integračné sociálne podniky, chránené dielne, fyzické osoby so zdravotným postihnutím, ktoré prevádzkujú alebo vykonávajú samostatnú zárobkovú činnosť na chránenom pracovisku, alebo môžu vyhradiť realizáciu zákazky v rámci programov chránených pracovných miest za predpokladu, že aspoň 30 % zamestnancov registrovaných integračných sociálnych podnikov, zamestnancov vykonávajúcich prácu v chránených dielňach alebo zamestnancov programov chránených pracovných miest tvoria osoby so zdravotným postihnutím alebo inak znevýhodnené osoby.

(2) Ak sa uplatňuje výhrada podľa odseku 1, uvedie sa to v oznámení o vyhlásení verejného obstarávania, oznámení použitom ako výzva na súťaž, oznámení o koncesii, oznámení o vyhlásení súťaže návrhov alebo vo výzve na predkladanie ponúk.

Podlimitné zákazky

Verejný obstarávateľ môže vyhradiť právo účasti vo verejnom obstarávaní len pre registrované sociálne podniky⁶, fyzickú osobu so zdravotným postihnutím, ktorá prevádzkuje alebo vykonáva samostatnú zárobkovú činnosť na chránenom pracovisku, alebo pre chránené dielne alebo pre realizáciu zákazky v rámci programov chránených pracovných miest. V takom prípade sa verejného obstarávania môžu zúčastniť len uvedené subjekty, t. j. iné subjekty sa nemôžu zapojiť do verejného obstarávania.

Ak sa uplatňuje výhrada práva účasti vo verejnom obstarávaní, uvedie sa to **vo Výzve na predkladanie ponúk**.

⁵ alebo v oznámení použitom ako výzva na súťaž, oznámení o koncesii, oznámení o vyhlásení súťaže návrhov.

⁶ Podľa § 5 zákona č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

III.1.5) Informácie o vyhradených zákazkách (ak je to uplatniteľné)

Zákazka je vyhradená pre chránené pracovné dielne a hospodárske subjekty, ktorých hlavným cieľom je sociálna a profesionálna integrácia postihnutých alebo znevýhodnených osôb

Áno ▼

Uskutočnenie zákazky je vyhradené pre rámcové programy chránených pracovných miest

Nie ▼

V oddiele VI. Doplnkové informácie v časti VI.3) Dopĺňujúce informácie vo Výzve na predkladanie ponúk verejný obstarávateľ môže uviesť ďalšie informácie o použití sociálneho hľadiska, napr. takto:

Verejný obstarávateľ uplatňuje použitie sociálneho hľadiska formou vyhradenej zákazky podľa § 108 ods. 2 zákona o verejnom obstarávaní. Verejný obstarávateľ vyhradzuje právo účasti v predmetnom verejnom obstarávaní len pre registrované sociálne podniky. Oprávneným registrovaným sociálnym podnikom je len subjekt, ktorému bol priznaný štatút registrovaného sociálneho podniku. Túto skutočnosť preukáže kópiou osvedčenia o priznaní štatútu registrovaného sociálneho podniku vydaného Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR. Verejný obstarávateľ overí registráciu vo verejne prístupnom Registri sociálnych podnikov vedenom Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR.⁷

Znenie § 108 ods. 2 zákona o verejnom obstarávaní

(2) Verejný obstarávateľ môže vyhradiť právo účasti vo verejnom obstarávaní len pre

a) registrovaný sociálny podnik,

b) fyzickú osobu so zdravotným postihnutím, ktorá prevádzkuje alebo vykonáva samostatnú zárobkovú činnosť na chránenom pracovisku, alebo

c) pre chránené dielne alebo pre realizáciu zákazky v rámci programov chránených pracovných miest, ak aspoň 30 % zamestnancov vykonávajúcich prácu v chránených dielňach, alebo v rámci programov chránených pracovných miest tvoria osoby so zdravotným postihnutím alebo inak znevýhodnené osoby.

Zákazky s nízkou hodnotou

Výhrada práva účasti vo verejnom obstarávaní sa môže uplatniť aj pri zadávaní zákaziek s nízkou hodnotou (§ 117 ods. 3 zákona o verejnom obstarávaní).

Verejný obstarávateľ, ak nemá zámer alebo nemôže použiť výnimky podľa **§ 1 ods. 12 písm. v)**, podľa **§ 13** a podľa **§ 1 ods. 4** zákona o verejnom obstarávaní, môže pri zadávaní zákazky s nízkou hodnotou (pri prieskume trhu) uplatniť právo účasti vo verejnom obstarávaní podľa § 108 ods. 2. Túto skutočnosť uvedie vo Výzve na predkladanie ponúk.

⁷ Dávame do pozornosti Metodické usmernenie ÚVO č. 14027-5000/2019

Všeobecné odporúčania, ktoré je potrebné dodržať pri vyhradených zákazkách

1. V čl. 55 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky sa uvádza „Slovenská republika chráni a podporuje hospodársku súťaž. Podrobnosti ustanoví zákon.“

Ako sa dotýka v Ústave zakotvená ochrana hospodárskej súťaže vyhradených zákaziek?

V prípade vyhradených zákaziek musia byť vytvorené podmienky na hospodársku súťaž. Z uvedeného vyplýva, že **pred vyhlásením verejného obstarávania** verejný obstarávateľ preskúma, či sa na trhu nachádzajú minimálne tri hospodárske subjekty s požadovaným postavením, pre ktoré je vyhradené právo účasti vo verejnom obstarávaní a ktoré sú oprávnené dodávať, poskytovať alebo uskutočňovať požadovaný predmet plnenia. Iba v prípade, ak na trhu pôsobia viaceré hospodárske subjekty s požadovaným postavením ponúkajúce požadovaný predmet plnenia, sú vytvorené podmienky na hospodársku súťaž.

2. Pri plnení vyhradených zákaziek je úspešný uchádzač pri dodaní tovaru, poskytnutí služby alebo uskutočnení stavebných prác povinný poskytnúť predmet plnenia za podmienok, na základe ktorých sa stal úspešným uchádzačom. Ak bola zákazka zadaná na základe toho, že úspešný uchádzač začleňuje znevýhodnené alebo zraniteľné osoby na trh práce, musí byť zákazka realizovaná zamestnancami úspešného uchádzača, ktorí sú znevýhodnenými alebo zraniteľnými osobami. V opačnom prípade by išlo o obídenie zmyslu a účelu zákona o VO a zároveň o konanie v rozpore s princípmi čestnej hospodárskej súťaže, keďže hospodárske subjekty, ktoré nemali požadované postavenie sa verejného obstarávania nemohli zúčastniť, a to aj napriek skutočnosti, že daný predmet zákazky nebol v konečnom dôsledku realizovaný zamestnancami úspešného uchádzača ktorí sú znevýhodnenými alebo zraniteľnými osobami.
3. V prípade, ak predloží ponuku uchádzač, ktorý nemá postavenie chránenej dielne, chráneného pracoviska alebo registrovaného sociálneho podniku, pre ktoré je vyhradené právo účasti vo verejnom obstarávaní, postupuje verejný obstarávateľ podľa § 40 ods. 6 písm. a) zákona o verejnom obstarávaní, a teda vylúči takéhoto uchádzača z verejného obstarávania pre nesplnenie podmienok účasti.